

ליקוטי מוהר"ן בפרשה

פרשת 'בהר' – ה'תשפ"ב / הרה"ג אליהו עטיה שליט"א

לקבלת השיעור במייל:
6537488@gmail.com

מבוסס על ליקוטי מוהר"ן תורה נ"ח אות ד' (ח"א)

על שומרי שביעית נאמר "גיבורי כח" / הסיבה שביטחון זו מצוה שקשה להגדרה / כדי שיהיה לנו כח להתחזק בביטחון הקב"ה מבטיח לנו / האם ברכת התבואה שתעשה לג' שנים היא רק אם נשאל / אם תשאלו תקבלו ברכה, אבל תצטרכו מחסנים / במן ביום ששי לקטו עומר והתברך לשני עומרים / גם במן וגם בשמיטה, הברכה היא בכח האמונה / האם היתה מציאות שהמן היה מתברך לג' עומרים או אפילו ד' / מלבד האמונה ברכת המן והשמיטה באות משמירת הברית - יוסף / ביום ששי ברכת גשמיות המזון, ובשבת מתברכת הרוחניות שלו / מתי עשו ישראל את השמיטה הראשונה / כשמקבילים לעשות שמיטה עושים רק שמיטה אחת ולא ארבע / מהשמיטה ניזונים כל השש שנים / בכח שנת היובל ניזונים כל החמשים שנה / ביובל תלויה הגאולה / כיצד ניזונו ששת ימי בראשית, שלא נזכר שם שבת קודם / במדבר הלכו בארץ לא זרועה בחינת שמיטה / מצוות התלויות בארץ הם תלויות בקדושת הארץ / קדושת עזרא קדשה גם לעתיד לבוא / בבנין עזרא היו בחינות של מקדש העתיד / חשבון השמיטין מתאים כאילו עשינו שמיטות מבראת העולם /

על שומרי שביעית נאמר "גיבורי כח"

א. פרשת בהר פותחת במצות השמיטה, (השנה תשפ"ב שהיא שנת השמיטה), ועל שומר מצות השמיטה נאמר במדרש (ויקרא רבה א, א) את הפסוק (תהלים קג, כ): "גִּבְרֵי כַח עָשִׂי דְבָרוֹ לְשִׁמְעַע בְּקוֹל דְּבָרוֹ", זו לשון מאוד חזקה שנאמרה על המלאכים, אבל גם אלו ששומרים שמיטה נקראים "גיבורי כח". כי כדי לקיים מצות שמיטה צריך להיות גיבור, אדם שכל הפרנסה שלו מהשדה, וצריך להשבית את השדה במשך שנה שלמה ולא לעבוד בה, והוא הולך לבית המדרש ללמוד תורה שנה שלמה, זה דבר מאוד קשה, וכמו שאפילו הפסוק (ויקרא כה, כ) אומר: "יְכִי תֹאמְרוּ מִה נֶאֱכַל בְּשָׁנָה הַשְּׁבִיעִית הֵן לֹא נִזְרַע וְלֹא נֶאֱסַף אֶת תְּבוּאָתֵינוּ". והרי שבשביל מצות השמיטה צריך שיהיה לאדם מידה של גבורה, ונדרשת לה אמונה גדולה, וביטחון חזק בהקב"ה.

הסיבה שביטחון זו מצוה שקשה להגדיר אותה

ב. 'ביטחון' זו מצוה שהיא בשטח האפור, כלומר, שאין הגדרה מדויקת מה נקרא ביטחון ומה שייך להשתדלות, הרבה פעמים שואלים אותי: הרב אני צריך לעבוד, או אולי אני צריך להפסיק לעבוד ולשבת ללמוד, האם לעבוד יותר או פחות וכו'? והתשובה היא: שהרב לא יכול לענות לך על השאלה הזו, כי הרב יענה לך לפי הביטחון שלו, ויכול להיות שלך התלמיד יש ביטחון אפי יותר מהרב, שהרי הביטחון זה לא קשור כמה תורה אתה יודע, אלא זה קשור לאמונה התמימה שלך בהשם יתברך, ויש בני-אדם פשוטים שיש להם אמונת ברזל בהקב"ה, אפילו שהם לא תלמידי חכמים גדולים, ואפי' יש עמי ארצות שהם בעלי אמונה כל אחד והסיפור שלו. וכן יתכן להיפך, שלרב יש מדרגת ביטחון יותר ממך, וא"כ התשובה שמתאימה לרב לא מתאימה לך. ואיזה רב יכול למדוד את מידת הביטחון שיש לך.

ולכן התשובה על שאלת ביטחון, היא שמוסרים לתלמיד יראשי פרקים, והוא חכם ומבין מדעתו'. (ענין המובא במשנה פ"ב דחגיגה יא:), כלומר, הרב יכול לחזק אותך, לתת לך כלים להגיע למידת הביטחון, אבל לענות לך בפירושו מה לעשות, זו החחלטה שלך לפי ההתחזקות שלך. ונמצא שעל שאלת הביטחון – מה נכלל בו ומה לא, אין לנו גדרים ברורים. ומה עושה הקב"ה? מביא לנו את מצות

השמיטה שהיא מצוה שצריכה ביטחון בהשי"ת, ומצווה אותנו לשבות מהשדה בשנה השביעית, וזו כבר מצוה עם גדרים ברורים.

כדי שיהיה לנו כח להתחזק בביטחון הקב"ה מבטיח לנו

ג. אבל גם על מצות השמיטה – מצות הביטחון, הקב"ה זוכר שאנחנו עפר ושזו מצוה קשה מאוד, לכן הקב"ה נותן לנו עם המצוה והביטחון שלנו גם הבטחה. וכמו שאומרים הפסוקים (ויקרא כה, כ-כא) "יְכִי תֹאמְרוּ מִה נֶאֱכַל בְּשָׁנָה הַשְּׁבִיעִית הֵן לֹא נִזְרַע וְלֹא נֶאֱסַף אֶת תְּבוּאָתֵינוּ". וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַכְתִּי לְכֶם בְּשָׁנָה הַשְּׁשִׁית וְעָשִׂית אֶת הַתְּבוּאָה לְשִׁלֵּשׁ הַשָּׁנִים", כלומר הקב"ה מבטיח לנו שיהיה לנו ברכה ופרנסה.

האם ברכת התבואה שתעשה לג' שנים היא רק אם נשאל

ד. רק שיש כאן מקום שאלה, שלשון הפסוק "יְכִי תֹאמְרוּ מִה נֶאֱכַל", אז "וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַכְתִּי" וגו', ולכאורה משמע שבגלל שתשאלו מה נאכל, אז אפתור את הבעיה ע"י "וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַכְתִּי", וקשה, ומה יהיה אם נהיה צדיקים גדולים ואפילו לא נשאל, וכי הקב"ה לא יתן אז ברכה? הרי ודאי שהקב"ה לא רוצה שנמות ברעב ואם הוא מצווה אותנו לשבות בשנה השביעית, אזי בודאי שהוא יתן ברכה גם בלי שנשאל על מידותיו "מִה נֶאֱכַל", והיה לפסוק מיד לפתוח בלי שאלה – ולומר "וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַכְתִּי" וגו'.

אם תשאלו תקבלו ברכה, אבל תצטרכו מחסנים

ה. ויש על זה תשובה יפה: ברכת "וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַכְתִּי" וגו' היא טובה מאוד, אבל נאמר על זה "אליה וקוץ בה" (ענין ר"ה יז), כי ב"ה יש הרבה תבואה מהשדה, ועכשיו לך תשיג מחסנים לשלוש שנים, כי האסס שלך הוא מתאים ליבול של שנה אחת, ואם בשנה שישית קיבלת פי שלוש אז גם תצטרך לעבוד פי שלוש, לקצור ולאסוף ולאחסן פי שלוש, ואם כן אמנם זה ברכה, ואדם עושה את העבודה הזאת בשמחה, אבל עדיין זה הרבה מאוד עבודה.

והביאור הוא כך: אם אדם לא שואל שאלות על הקב"ה, אז הברכה של "וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַכְתִּי" וגו' היא יותר טובה, כי היא בבחינת מעט המחזיק את המרובה, כלומר באמת יגדל ותאסוף כמו בכל שנה, רק יהיה בזה ברכה שזה יספיק לשלוש שנים. נמצא, שאם לא שואלים שאלות על הקב"ה, ודאי שהקב"ה היה נותן לך אוכל והיה נותן לך ברכה במה שגדל, כי איך ייתכן שה' יצווה על מצות שמיטה והוא לא ייתן לנו מה לאכול, וח"ו ימותו ברעב, אלא מה? אם אדם שואל "מִה נֶאֱכַל", זה סימן שהוא רוצה לראות את זה בעיניים, אז אם אתה רוצה לראות הרבה בעיניים אז תעבוד ותקצור ותאסוף בבת אחת תבואה של שלוש שנים, ותשכור מחסנים וכו', ובקיצור, תעבוד קשה, כדי שתראה בעיניים שיש לך.

ולמדנו מכאן, שגם בשנת שמיטה שעיקרה היא מצוות הביטחון, יש שתי מדרגות של אנשים שבוטחים שמאמינים בהשם. יש אחד שבוטח בקב"ה, אבל הוא רוצה לראות בעיניים את השפע, ולכן עוזרים לו לראות בעיניים אבל זה גורם לו לעבוד קשה על כל הכמויות שהוא מקבל. ויש אדם שבוטח בקב"ה באופן מוחלט, ואז

שביו"ט היה יורד מן, אך ביו"ט שחל בערב שבת לא היה יורד מן, ע"כ. וכפי זה, לפי המדרש שלא ירד מן ביום טוב, או שירד מן ביום טוב רק אם חל ביום ששי לא היה יורד, א"כ גם במן היה יוצא שהיה נעשה נס של פי שלוש כמו בשמיטה והתקיים "וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַכְתֵּי לְכֶם בַּשָּׁנָה הַשְּׁשִׁית וְעָשִׂיתָ אֶת הַתְּבוּאָה לְשָׁלֹשׁ הַשָּׁנִים". אולם שירד מן לארבע ימים לא נראה שהיה, כי זה שייך רק אם היו שני ימים של ראש השנה חמישי וששי, ובזמן שקידשו ע"פ הראייה עשו יום אחד. ואולי יתכן לחדש, שאם היה ראש השנה ביום חמישי ולא באו עדים, ובאו בסוף היום בזמן שלא יכלו להספיק ולקדש, ולכן עשו את ראש השנה גם למחרת שני ימים קדושים, אז נמצא שמהעומר שלקטו ביום רביעי ניזונו ממנו ארבע ימים כמו בשנת היובל.

יש מחלוקת בגמרא (ר"ה ט. ונדרים סא.) בין רבנן לרבי יהודה, האם שנת היובל עולה למנין שנות השמיטה, או לא מחשיבים אותה, ז"א האם שנת היובל נחשבת לשנה הראשונה לשמיטה הבאה או לא. לשיטת רבנן שנת יובל אינה עולה לשנות השמיטה, ולשיטתם מאוד קל לחשבן את השמיטים והיובלות, כי זה מחזורים של מאה שנה (ו"א 49 שנה זה שבע שמיטות ושנת ה-50 זה היובל), ומשנת ה-51 מתחיל המנין של שמיטה הבאה. וא"כ שנת היובל היא שנה בפני עצמה, ואינה מכלל השבע שנים של השמיטה, וא"כ שני יובלות זה בדיוק מאה שנה. ולפי רבי יהודה שנת היובל היא נספרת כחלק משנות השמיטה. והרמב"ם (שמיטה ויובל פ"י ה"ז) פוסק להלכה כמו רבנן, וז"ל: שְׁנַת יוֹבֵל אֵינָה עוֹלָה מִמְּנֵין שְׁנֵי הַשָּׁבוּעַ. אֲלֵא שְׁנַת תְּשַׁע וְאַרְבָּעִים שְׁמִטָּה וְשְׁנַת חֲמִשִּׁים יוֹבֵל. וְשְׁנַת חֲמִשִּׁים וְאַחַת תַּחֲלַת שָׁשׁ שָׁנִים שָׁל שָׁבוּעַ.

מלבד האמונה ברכת המן והשמיטה באות משמירת הברית - יוסף

ט. והנה גם הברכה של המן, וגם הברכה של השמיטה, היא ברכה שבאה מבחינת יוסף, כי המן מתברך ביום ששי להיות לחם משנה, וכן התבואה בשנה השישית, ובין יום ששי ובין שנה ששית הם כנגד היסוד בחינת יוסף. וכמו שביאר רבינו בלקוטי מוהר"ן (תורה נח אות ד), וז"ל: וְזָכָה שֶׁהַכִּנְיֵעַ (משנה) קָלַפְתָּ עִמָּלְק וְתִקַּן הַבְּרִית (יוסף), זָכָה לְבַחֲנֵת (שמות טז, ה) "וְהָיָה לְחֶם מִשְׁנָה עַל אֲשֶׁר יִלְקְטוּ יוֹם יוֹם". וְיוֹסֵף שְׁזָכָה לְבְרִית, כְּתִיב בָּהּ (פְּרָאשִׁית מֵא, מג) "וְיִרְפָּב אוֹתוֹ בְּמִרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה", הֵינּוּ מִשְׁנָה עַל אֲשֶׁר יִלְקְטוּ יוֹם יוֹם, שְׁעַל יְדֵי בְרִית – זָכָה לְשִׁפְעַת פְּפוּלָה. וְזֶה תַּרְוִין נִקְוִין לְחַד, שְׁבַחֲנֵת שְׁבַת מְקַבֵּל מְיוֹסֵף לְחֶם מִשְׁנָה, ע"כ"ל. נמצא, שבזכות האמונה יש לנו את הברכות של המן והשמיטה וכנ"ל. אבל המברך, הוא בחינת יוסף שמירת הברית.

האם באה הברכה משבת, או ששבת מתברכת מיום ששי?

י. ולכאורה קשה, כי כפי זה יוצא שהברכה של שבת באה מספירת היסוד בחינת יוסף, שהיא ביום ששי, והרי באמת אדרבה משבת מתברכת כל השבוע כמו שכתוב בזוהר (פר' יתרו דף פח.) וז"ל: תְּאֵנָא, כָּל בְּרַכָּאן דְּלַעֲלֵיא וְתַתָּא, בְּיוֹמָא שְׁבִיעָא תַלְיִין. וְתַתָּא, אֲמַאי לֹא אֲשַׁתְּכַח מְנָא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָא, מְשׁוּם דְּהָוָא יוֹמָא, מִתְּבַרְכָּאן מִיְנֵיהּ כָּל שִׁיתָא יוֹמִין עֲלָאִין, וְכָל חַד וְחַד יְהִיב מְזוּנְיָה לְתַתָּא, כָּל חַד בְּיוֹמוֹ, מִהֵיאָה בְּרַכָּה דְּמִתְּבַרְכָּאן בְּיוֹמָא שְׁבִיעָא. (תרגום: שְׁנֵינָה, כָּל הַבְּרִכּוֹת שְׁלֵמָעֵלָה וְשְׁלֵמָסָה תְּלוּיֹת בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי. וְשְׁנֵינָה, לְמָה לֹא נִמְצָא מִן בְּיוֹם

השדה שלו גידלה כמו כל שנה ולא יותר, אך יש לו שפע נסתר ובכה לכל השלוש השנים.

במן ביום ששי לקטו עומר והתברך לשני עומרים

ו. איפה הבסיס לכל הנס הזה? זה היה במן, שהיה בו את הבחינה הזאת, שהרי בשבת קודש לא היה יורד מן, אלא היו מקבלים ביום השישי לחם יומיים. וכמו שכתוב (שמות טו, כב) "וַיְהִי בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי לְקַטְוֹ לְחֶם מִשְׁנָה שְׁנֵי הָעֹמֵר לְאַחַד" – ופירש"י: כשמדדו את לקיטתם באהליהם מצאו כפלים שני העומר לאחד, ע"כ. כלומר שלקטו כמו כל יום עומר אחד, כי צריך לאסוף כל יום רק מלוא העומר, ולכן גם אם אספת יותר או פחות, כשאתה מגיע לבית, אתה מודד ויש בו בדיוק מלוא העומר, ואין דבר כזה שאדם יהיה לו יותר מהכמות הזו. וביום שישי גם כן אוספים רק מלוא העומר, כי לא ידעו שבשבת לא ירד, וכשמגיעים הביתה פתאום ראו שני עומרים – לחם משנה. יוצא שהם לא היו טורחים ביום שישי לסחוב שני עומרים, אלא כשבאו הביתה זוהיה לחם משנה. וזה כמו הברכה שביארנו בשמיטה אם לא שואלים "מה נאכל?" אלא סומכים על הקב"ה בלי שאלות, ולא היו צריכים לטרוח ללקט שנים.

גם במן וגם בשמיטה, הברכה היא בכח האמונה

ז. רבינו מביא בליקוטי מוהר"ן (קמא תורה נ"ח אות ד') את הגמ' בתענית (דף ט.) שעם ישראל קבלו את המן בזכות משה רבינו. ולמה? כי משה רבינו הכניע את עמלק, שנאמר (שמות יו, יב) "וַיְהִי יָדָיו אֲמוּנָה עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ". ולכן נסמכו פרשת המן לפרשת עמלק (בפ' בשלח), כי באמת ע"י ההכנעה של עמלק אפשר להוריד מן. כי מן זה זה לחם של אמונה, וצריך שלא יהיה שום ספקות באמונה, ולכן צריך להכניע את עמלק ועמלק גי' ספק' – קליפת הכפירה. נמצא שגם במן וגם בשמיטה הברכה באה בכח האמונה.

אבל יש הבדל אחד בין מן, לבין "וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַכְתֵּי" וגו', שבמן היה ברכה של 'לחם משנה' ואילו בברכת 'וציויתי ברכתי' בשנה השישית יש 'לחם משולש' (שהתבואה היא ל-3 שנים) ואם כן יוצא, שיש משהו במצות שמיטה שהוא יותר אפילו משבת קודש (כי בשבת הברכה היא רק פי שניים). ויותר מזה, יש פעמים שהיתה עושה השדה תבואה לארבע שנים. איך זה יכול להיות? למשל בשנת יובל שכתובה אחרי פרשת שמיטה, שבה כתוב (ויקרא כה, ח): "וְסִפַּרְתָּ לָךְ שִׁבְעַת שָׁבָת שָׁנִים ... וְהָיוּ לָךְ יָמֵי שִׁבְעַת שָׁבָתֹת הַשָּׁנִים תְּשַׁע וְאַרְבָּעִים שָׁנָה", שעושים את שנת החמישים שנת יובל. כי למה צריך ברכה לשלוש שנים? צריך קודם לשנה השישית, וכן לשנה השביעית, וגם לשנה השמינית, (כי לאכול מהתבואה השמינית צריך לחכות עד קרבן העומר שאחרי פסח) ולכן עד אז צריך שתהיה לך עדיין תבואה מהשישית, ובשנת היובל נוספה לך עוד שנה, א"כ צריך ברכה לד' שנים.

האם היתה מציאות שהמן היה מתברך לג' עומרים או אפילו ד'

ח. אכן גם במן יתכן שירד שלוש פעמים ואפילו ארבע, דהנה בתוס' מסכת ביצה (דף ב: ד"ה והיה) כתב בתירוץ הראשון, שיש מחלוקת בין המדרשים האם ביו"ט היה יורד מן או לא, ובתירוץ השני כתב,

שנים. וכל הזמן הזה עבדו באדמה – כדי שיהיה להם מה לאכול, אבל עדיין לא קיימו תרומות ומעשרות, ורק אחרי שגמרו את הכיבוש והחלוקה, נתחייבו בתרומות ומעשרות. אחר כך ממשיכה הגמרא ואומרת, שחיכו עוד שבע שנים עד שעשו שמיטה – בשנה השביעית, ונמצא שקדם לה התלמוד – מתן תורה – 61 שנה.

ושואל חיים קניבסקי זצ"ל (והאמת שבעוד כמה ספרים כתובה השאלה הזו) בספרו 'טעמא דקרא', אם כן יוצא שהם עשו שמיטה רק אחרי עשרים ואחד שנים מעת שבאו לארץ ישראל (בשנת ארבעים לצאתם ממצרים וממעמד הר סיני), ואילו הפסוק שלנו אומר: "כִּי תֵבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וְשָׁבַתָה הָאָרֶץ שְׁבַת לַה'", ומשמע מיד בכניסה לארץ יעשו שמיטה.

בשמקבלים לעשות שמיטה עושים רק שמיטה אחת ולא ארבע

יד. והתשובה – אומר רבי חיים, כתוב במכילתא (פר' משפטים כ', והובא ברמב"ן בפרשתנו ויקרא כה, א) וז"ל: "רבי ישמעאל אומר: כשישראל עושין רצונו של מקום עושין שמיטה אחת בשבוע אחד, שנאמר: "שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע", וכשאינן עושין רצונו של מקום, עושין ארבע שמיטין בשבוע אחד. כיצד? נרה שנה, וזורעה שנה, נרה שנה, וזורעה שנה, נמצאו ארבע שמיטין בשבוע אחד. עכ"ל. מה הביאור בזה? כשעושים רצונו של מקום, האדמה מבורכת ואתה יכול לזרוע כל השש שנים ברציפות, אבל אם ח"ו לא עושים רצונו של מקום, אין כח לאדמה להצמיח כל שנה רצוף, והיא צריכה מנוחה, ושנה אחת אתה זורע, ושנה אתה נותן לאדמה חופש ומשאיר אותה בורה, כדי שיחזור הכוח שלה, כי אם תזרע כל שנה את האדמה, לאט-לאט יצא מהאדמה כל הכח שלה, היום פותרים את הבעיות האלה עם כל מיני דשנים מלאכותיים. וגם אז היו להם עצות, פעם היו זורעים לאורך ופעם לרוחב, כי יש בעיה אם אתה יונק מהאדמה יותר מדי, לפני שהיא חוזרת לעצמה ומתחזקת שוב, היא מתקלקלת, מלבד אם יש ברכה ניסית.

וזהו שאומרת המכילתא, שאם אנחנו עושים רצונו של מקום תצטרכו לעשות שמיטה רק אחת לשבע שנים, וכל השש שנים תזרעו ותקצרו בשדה בלי הפסקה, ויהיה שפע גדול. אבל אם לא עושים רצונו של מקום, תעשו ארבע שמיטות בשבע שנים: שנה ראשונה צריך להשאיר אותה ריקה, שנייה תזרע, שלישית הפסקה, רביעית תזרע, חמישית הפסקה שישית תזרע שביעית שמיטה. ואומר רבי חיים, זהו מה שכתוב כאן "כִּי תֵבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבַתָה הָאָרֶץ שְׁבַת לַה'", הכוונה שתקבלו עליכם מיד כשתבואו לארץ מצוות שמיטה, ואם תקבלו שמיטה מיד שלזרוע רק שש שנים ובשנה השביעית שמיטה, תספיק לך שמיטה אחת לשבע שנים, ולא תצטרך לעשות ארבע שמיטות בשבע שנים.

משמיטה לומדים על שבת שממנה אובלים כל השבוע

טו. ונאמר תירוץ שה' האיר לי לפי דברי רבינו בליקוטי מוהר"ן שהזכרנו קודם, וז"ל: וּבְחִינַת שְׁבַת, מִשְׁפָּיעַ לְשָׂאֵר הָעוֹלָמוֹת, בְּבִחִינַת (ויקרא כה, ו) "וְהִיְתָה שְׁבַת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֶכְלָה", ע"כ. ונמצא שרבינו מביא לענין השפע של שבת את הפסוק בפרשתנו המדברת בענין שמיטה: "וְהִיְתָה שְׁבַת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֶכְלָה", אף שהפסוק

השביעי. משום שמיטתו יום מתברכים כל ששת הימים העליונים, וכל אחד ואחד נותן מזונו למטה, כל אחד ביומו, מאותה ברכה שמתברכים ביום השביעי, ע"כ. וכפי זה יש להבין לכאורה מאיפה מגיע השפע, האם מהשבת שהיא במלכות – לכך השבוע, או מיום השישי מבחינת יוסף שהוא ביסוד?

ביום שישי ברכת גשמיות המזון, ובשבת מתברכת הרוחניות שלו

יא. והתירוץ: השבת נותנת את הרוחניות של המזון, ויוסף נותן את הגשמיות של המזון. וכמו שמצינו שיוסף היה ממונה על כל האוצרות, והוא זן את כל מצרים וכמו שכתוב (בראשית מב, ו) "וַיֹּסֶף הוּא... הַמְשָׁבִיר לְכָל עַם הָאָרֶץ", ופרעה אמר לו: "וְעַל פִּיךָ יִשְׁקַף כָּל עַמִּי", הבחינה הזאת של יוסף ממשיכה כל הזמן, כי כדי לזון בגשמיות, צריך את בחינת יוסף – ספירת היסוד. ולעומת זאת לזון ברוחניות – זה מגיע דווקא מ'שבת קודש' שהיא בספירת המלכות, ולכן אומר הזוהר שמשבת ניוונים כל הששה ימים (וגם יום שישי שהוא בחי' יוסף שזה ביסוד – מקבל מבחינת המזון הרוחני של שבת קודש), אלא שזה ברוחניות וזה נעלם ונסתר.

לשלב את שמירת הברית עם חיזוק האמונה

יב. אנחנו תמיד אוהבים לדבר גם למעשה. אז קודם כל יש כאן את הענין של 'שמירת הברית'. רבינו הקדוש מביא לנו כמה פעמים את הזוהר הקדוש (פר' פנחס רמד): שאומר "מֵאֵן דְּמִזְלִיל בְּפִירוּרֵין דְּנִהְמָא, וְזִרְיק לֹון בְּאַתֵּר דְּלֵא אֲצִטְרִיךְ (שְׂדֵא דְעִנְיִתָא רְדִיף אֲבִתְרִיהּ). הָאִי כָּל שְׁבַת מֵאֵן דְּמִזְלִיל בְּפִירוּרֵין דְּמוֹחָא". ולמדנו מזה שבשביל פרנסה צריך שמירת הברית. ולכן מתחילים ביום שישי, ע"י שזוכים אל שמירת הברית, וזוהי תחילת העבודה. אחרי שב"ה זוכים לקדושת הברית, צריך שלמות האמונה שהיא במלכות.

מתי עשו ישראל את השמיטה הראשונה

יג. פרשתנו מתחילה במצות שמיטה, וכתוב (ויקרא כה, ב): "דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם, כִּי תֵבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבַתָה הָאָרֶץ שְׁבַת לַה'", מי שקורא את הפסוק שואל קושיא עצומה: כי בפסוק משמע, שאיך שבאים לארץ ישראל – מיד יעשו שמיטה. ובאמת לא היה כך, כי שמיטה נהגו רק אחרי עשרים ואחד שנים שהיו בארץ ישראל. דהנה בגמרא בקידושין (דף מ: מובא: תניא רבי יוסי אומר: גדול תלמוד שקדם לחלה ארבעים שנה, לתרומות ולמעשרות חמשים וארבע שנים, לשמיטים ששים ואחת וכו').

כלומר, כשקיבלנו את התלמוד – היינו התורה במעמד הר סיני זה היה ארבעים שנה לפני שקיימנו את מצות חלה. ומצות חלה יש לה יחוד, שעם ישראל נתחייבו בה מיד בכניסתם לארץ ישראל, כי כבר בעיסה הראשונה שעשו – הפרישו חלה. אולם לתרומות ומעשרות חיכנו חמשים וארבע שנים ממעמד הר סיני. כי כתוב בספר יהושע שבכניסתם לארץ היו שבע שנות כיבוש ושבע שנות חלוקה, הם כבשו את הארץ במשך שבע שנים והחלוקה לקחה עוד שבע שנים. יש כאן משהו מענין, להילחם בעכו"ם וכל הכיבוש לוקח שבע שנים, אבל רואים שגם לעשות חלוקה של הארץ בין היהודים, זה דבר שלוקח ג"כ שבע שנים, עכ"פ ביחד – הכיבוש והחלוקה – לקחו 14

וכל הברכה היא בשנה השישית – "וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַכְתִּי לָכֶם בְּשָׁנָה הַשְּׁשִׁית" בחינת היסוד, כי הכל תלוי בשמירת הברית. כי בכל יום שישי זוכים ל"וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַכְתִּי" – ללחם משנה של שבת, בחינת 'פרנסה כפולה' 'שפע כפול' (עי' לקוטי מוהר"ן תניינא סוף תורה מ'), ואחרי הברכה של יום שישי יש אמונה של שבת, שממנה יש הברכה בכל השבוע. וכן בשנה השישית של השמיטה "וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַכְתִּי לָכֶם בְּשָׁנָה הַשְּׁשִׁית", ללחם משולש לשלוש שנים, ואחרי הברכה של השנה השישית יש את האמונה והביטחון של שנת השמיטה, מקיימי הפסוק (תהלים קג, כ): "גִּבְרֵי כַח עֲשֵׂי דְבָרוֹ" – ומשם נמשך ברכה לכל השש שנים. ואחר כך יש שנת היובל, שזה כבר אמונה הרבה יותר גדולה, יובל נקרא שנקראת 'שכינתא עילאה', 'בינה עילאה', שממנה ניזונים כל ה-חמישים שנה.

בשמקבלים לעשות שמיטה כל השנים מתברכים ממנה

יט. ולפי זה נתרץ את מה ששאלנו בפסוק "כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וְשִׁבְתֶּהָ הָאָרֶץ שְׁבַת לַה'", והרי לא עשו שמיטה מיד שבאו לארץ אלא רק לאחר כ"א שנים. והתשובה: הפסוק מגלה לנו שכל הברכה מגיע משנת השמיטה, כלומר למה יש ברכה בשש שנים, בגלל "וְשִׁבְתֶּהָ הָאָרֶץ שְׁבַת לַה'", זה על דרך תירוץ של ר' חיים רק קצת באופן אחר, הוא תירץ שע"י שאתה מקבל מצות שמיטה, אתה עושה רק שמיטה אחת ולא ארבע שמיטות במחזור, ואנחנו תירצנו על פי רבינו שכל השש שנים (לא רק 4 שנים) מקבלים מ"וְשִׁבְתֶּהָ הָאָרֶץ שְׁבַת לַה'".

ביצד ניזונו ששת ימי בראשית, שלא נזכר שם שבת קודם

כ. ולכאורה יש שאלה על דברי הזוהר יתרו הנ"ל, שמהשבת ממנה ניזונים כל הששה ימים. מה היה בשבת הראשונה בששת ימי בראשית שנוזכרת בתורה, כמ"ש (בראשית ב, א-ב): "וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם... וַיְבַרֵךְ אֱלֹקִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשֵׁהוּ אֹתוֹ". הרי ששת ימי הבריאה היו לפני שבת, ואיך השבת זנה את כל הימים?

ועל כרחך צריך לתרץ שודאי היתה עוד שבת שקדמה לששת ימי בראשית, והיא לא נזכרה בתורה, כי היא יותר גבוהה מהתורה. התורה מתחילה באות ב' (ולא באות א'), והיא מתחילה בששה ימים, והיום השביעי הוא שבת במלכות. ולעומת זאת, השבת שהיתה קודם הששה ימים, נקראת בזוהר בשם 'שבת הגדול', שהיא ב'בינה', והיא ההכנה לבריאת העולם, כמו שהיו כמה דברים לפני הבריאה, כגון 'מקרה המלכים', ואומר הרש"ש (בנהר שלום) שהיה לו שבת לפני שזה י"ז אלול ד'תוהו' שהיה בשבת, ואחר כך ביום ראשון התחיל מקרה המלכים שאז מלך מלך הדעת, ואחר כך מלך החסד וכו' – רואים שכל דבר תמיד חייב להתחיל בשבת. וכן כל השפע של ששה ימים של בריאת העולם היה מהשבת שקדמה להם.

למה לא נצטוונו על שמיטה רק בכניסת הארץ

כא. ולפי זה באמת היה צריך גם לעשות שבת לפני השש שנים שנכנסו לארץ. אלא שזה לכאורה נגד מה שכתוב בגמרא (בקיודשין ה"ג) שגדול תלמוד שקדם לשמיטה 61 שנה, והרי שקודם שש שנים

מדבר על ענין השמיטה ולא על שבת, ומבואר שלמד רבינו שמוזה שהשמיטה נקראת שבת, אז ממילא אפשר ללמוד גם משמיטה על שבת, וכמו שבשמיטה נאמר "וְהִיְתָה שְׁבַת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֶכְלָה", שמכח השמיטה אנחנו אוכלים, כך גם השבת מכוחה אנחנו אוכלים כל השבוע.

מהשמיטה ניזונים כל השש שנים

טז. אבל לפ"ז יש כאן חידוש גם על שמיטה, כי אם רבינו הקדוש הביא את הפסוק של שמיטה "וְהִיְתָה שְׁבַת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֶכְלָה" על ענין שבת ללמד שמשבת יש פרנסה לכל ימי השבוע, אז למדנו גם עוד דבר, שגם בשמיטה יש את החידוש הזה, שמי שזוכה לשמור שמיטה, זוכה שמהשמיטה יש לו פרנסה כל השש שנים, כי היא זנה את כל השש שנים. (וזהו נקודה מאוד חשובה, כמו אומר רבי אברהם ברבי נתן שצריך לדעת איך ללמוד את רבינו, ואפשר לראות חידושים עצומים, למה רבינו הביא דוקא את הפסוק הזה, ולא הביא דרשה אחרת שהיא אולי יותר מפורשת, ויש דבר שבא ללמד ונמצא למד, כמו כאן שהפסוק בא ללמד על שבת, אבל נמצא שהוא למד בעצמו את כל החידוש הזה של הכוח של שמיטה כמו שבת). ולפי זה למדנו חידוש, שגם לשמיטה יש את הכח של שבת, שממנה ניזונים כל ששה ימים, ומהשמיטה ניזונים כל השש שנים.

בכח שנת היובל ניזונים כל החמשים שנה

יז. ולפ"ז אם נמשיך עם זה הלאה. גם לשנת יובל יש את הכח שממנו ניזונים כל ה-50 שנה. מה הראיה? כמו ששבת היא ספירת המלכות וממנה הניזונים כל השש שנים, הרי יובל הוא בספירת הבינה כי היובל זה 50 שערי בינה, וספירת הבינה היא הרבה יותר גבוהה – היא בחינת אימא, וממילא יש כח בשנת היובל לזון ולתת לכל החמשים שנה. ונמצא, שקבלת השפע מתחיל ביובל ספירת הבינה. ולכן כל כך חשוב לזכות למצות יובל. כתוב בגמרא (ערכין לב): שיובל נוהגת דווקא כשרוב יושביה עליה, וכמו שכתוב בפרשה (ויקרא כה, י) "קְרֹאתֶם דְרוֹר בְּאָרֶץ לְכָל יֹשְׁבֵיהָ", אבל אם אין רוב יושביה עליה לא נוהג יובל. כי השפע שמקבלת ארץ ישראל מה'בינה', זה רק אם רוב היהודים שקיימים בעולם – נמצאים בארץ ישראל, אז אפשר לקבל את השפע של בחינת יובל. אנחנו עדיין לא עומדים במקום הזה, היום יש כ-7 מיליון יהודים בארץ, ובחוץ לארץ יש יותר יהודים (לא במקום אחד, כי בארץ יש הכי הרבה יהודים במקום אחד, אבל בצירוף כל היהודים בעולם יש עדיין בחוץ לארץ יותר מאשר בארץ ישראל), וצריך לזכות שיעלו עוד הרבה כדי שיהיה רוב יושביה עליה. ואז נזכה למצות יובל.

ביובל תליה הגאולה

יח. כתוב (ויקרא כה, יג): "בְּשָׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תִּשְׁבוּ אִישׁ אֶל אֶחָתוֹ", וזו הבחינה של הגאולה, כמ"ש (ישעיה כה, יג): "בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גְּדוֹל". פירוש המילה 'יובל' זה שופר, וכמו שכתוב (שמות יט, יג): "בְּמִשְׁךְ הַיָּבֵל הִמָּה יַעֲלוּ בְּהָר" – פירש"י: "הוא שופר של איל, שכן בערביא קורין לדכרא יובלא". "בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גְּדוֹל" – הוא השופר של הגאולה, כי ביובל תלוי כל הגאולה. והשאלה האם נזכה לעשות בזה איתערותא דלתתא, או רק מלמעלה ה' יתקע בשופר היובל – לגאולה.

על אבותינו 40 שנה? אבל רש"י בפרשת שלח אומר ובמדבר יד, לג, שהעונש של 40 שנה, כבר על במחשבה בחטא העגל אלא שהקב"ה המתין לנו שתתמלא סאתנו. ולכן העונש של 40 שנה במדבר הוא קשור גם לחטא העגל). ואם כן יוצא, שלא היינו צריכים בהתחלה להיות 40 שנה במדבר, והיינו זוכים לקיים במצקת השנה שהיינו במדבר את כל שנת שמיטה, כי אפילו יום אחד בשנה עולה לשנה (כמובא בגמ' בראש השנה ב), והיה מספיק לנו הימים שהיינו במדבר להיות שמיטה של שנה.

איפה היתה שנת שמיטה קודם שנכנסו לארץ

כד. ומה מרוויחים מזה? את הבחינה של 'שמיטה הגדול' (כמו שיש שבת הגדול, יש 'שמיטה הגדול'), ובפשטות 'שמיטה הגדול' זה יובל, אלא שפה רצינו שתקדם שמיטה ל'שש שנים תזרע שדך', וא"כ איפה היתה השמיטה שקדמה? זהו: "כֹּה אָמַר ה' זְכַרְתִּי לְךָ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ אֲהַבְתָּ בְּלֹלְתֶיךָ לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בְּמִדְבַר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה", שהאמתם וקיימתם בעצמכם בחינה של שמיטה עוד קודם שהייתה שמיטה.

ולפי זה הפסוק שלנו הוא כפשוטו: "כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שְׁבֵת לָהּ", מתי היא שבתה? עוד לפני השש שנים שזרעו בארץ, כי כבר כשהיינו במדבר, הייתה לנו את הבחינה של קיום מצות שמיטה, בזה שהאמתם בקב"ה והלכנו אחריו במדבר בארץ לא זרועה, וזאת בחינה האמונה שבשמיטה.

מצוות התלויות בארץ הם תלויות בקדושת הארץ

כה. ונאמר תירוצו נוסף מהגאון ר' שלמה יוסף זיין (סיני גליון מד שנת תשי"ט), שהיה בירושלים והיה גאון גדול וכתב הרבה מאוד ספרים, והוא ייסד את האנציקלופדיה התלמודית. והוא ג"כ שואל את השאלה הזאת על הפסוק "כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שְׁבֵת לָהּ", והרי השמיטה היתה רק אחרי הרבה שנים משנכנסנו לארץ, והוא עונה תירוצו על פי הגמרא בגיטין (דף מו:). שדורשת את הפסוק (ויקרא כה, כג) "וְהָאָרֶץ לֹא תִמְכַּר לְצַמְתָּת כִּי לִי הָאָרֶץ", "כִּי לִי הָאָרֶץ – כִּי לִי קְדוּשַׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, ולמה? כי הקב"ה אומר: "כִּי לִי הָאָרֶץ" – כִּי לִי קְדוּשַׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

מדוע קדושת יהושע קדשה רק לשעתה

כו. והנה בענין של תרומות ומעשרות, מובא בגמ' (תגינה ג) "הרבה כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל, מפני שקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא", ולעומת זאת, קדושה שניה קדשה לשעתה וגם לעתיד לבא. עם ישראל בכיבוש הארץ של יהושע – קדשו את הארץ קדושה ראשונה, והיא קדשה רק לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא. מה ההסבר בזה? הקדושה הראשונה הייתה בכח יציאת מצרים, וכיון שגלינו מהארץ התבטלה המעלה של יציאת מצרים. כמובא בגמרא (ברכות סוף דף יב:). שלא יזכירו לעיקר את יציאת מצרים לעתיד לבוא, כמו שכתוב (ירמיה כג, ז) "הֲנֵה יָמִים בָּאִים נְאֻם ה' וְלֹא יֵאמְרוּ עוֹד חַי ה' אֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם חַי ה' אֲשֶׁר הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", אלא יאמרו (שם, ח:). "חַי ה' אֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צָפוֹן

ורק אחר כך נעשה שבת. וכדי להשיב על זה נקדים עוד את קושיית רבי חיים ויטאל (בספר 'עין הדעת טוב') ד'מה ענין שמיטה להר סיני, הרי יותר טוב היה לצוות על השמיטה רק בשיכנסו לארץ, ולא 61 שנה קודם? ומתוך, אם ה' היה מצווה שמיטה רק כשכבר היו נכנסים לארץ, לא היינו יכולים לשמוע ולקבל מצוה קשה כזו, (אנחנו כמובן לא היינו מעזים להגיד דבר כזה, אבל מהרח"ו יש לו את הכתפיים להגיד כזה דבר), מצות שמיטה קשה כי איך אפשר לעשות כך ולא לעבוד שנה שלימה לא לזרוע ולא לקצור, ולסמוך רק על הנס שיהיה מה לאכול.

ולכן רק מיד איך שיצאנו במצרים שעדיין היינו עבדים – "מבית עבדים פדיתנו" – יכלנו לקבל מצוה קשה כזו, כי עבד מה שתגיד לו זה בסדר, אין לו דעה עצמית, ולכן במעמד הר סיני אחרי 210 שנה של עבדות במצרים, עדיין היה עלינו עול עבדות, והיינו רגילים לקבל פקודות וציוויים קשים מאוד, ואז עוד אפשר לצוות עלינו מצות שמיטה, אבל אחר כך שכבר באו לארץ, זה כבר מאוחר מדי לצוות שמיטה. ולכן ה' ית' ריחם עלינו, כמו שאומרת הגמרא (ע"ג.) "אין הקב"ה בא בטרוניא אל בריותיו", הוא יודע שיש זמן שאפשר לדבר איתך, ויש זמן שאי אפשר לדבר איתך, ובזמן שאי אפשר לדבר איתך על מצוה כזו קשה – לא מדברים. אבל עכשיו שציווה אותנו על שמיטה ישר כשיצאנו ממצרים, וכבר אנחנו יודעים 61 שנה קודם השמיטה שיהיה לבסוף שמיטה, וחיים את זה, אז כבר קיבלנו על עצמנו ואי-אפשר לחזור. כך מתוך רבי חיים ויטאל.

במדבר הלכו בארץ לא זרועה בחינת שמיטה

כז. וחשבתי שאפשר לומר עוד תירוצו על הקושיא של מהרח"ו, כתוב בפסוק (ירמיה ב, ב) "כֹּה אָמַר ה' זְכַרְתִּי לְךָ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ אֲהַבְתָּ בְּלֹלְתֶיךָ לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בְּמִדְבַר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה". מה הנקודה להדגיש שהלכנו אחרי הקב"ה "בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה", ולא מספיק לומר שהלכנו אחריו במדבר? אלא שבא לרמוז שבמדבר לא זרענו ולא קצרנו – שמרנו שם שמיטה. ולפי נמצא, שאיך שיצאנו למדבר, כבר אנחנו כבר נמצאים במקום הזה של בחינת 'שמיטה' שלא זרעים ולא קוצרים בגלל האמונה שלנו בהקב"ה.

נצטוו על שמיטה בסיני כי מיד שמחו שמיטה

כח. ולפי זה יש תירוצו חדש על קושיית מהרח"ו, למה הקב"ה ציווה במעמד הר סיני על השמיטה? כדי שנזכר שהליכתנו במדבר שאין בו זריעה וקצירה, זה יחשב לנו בחינה של שמיטה, כי כל הבחינה של שמיטה זה אמונה בקב"ה אמונה כזאת שאפילו שאני לא זרוע ולא קוצר, הקב"ה מפרנס אותי, ונותן לי, והאמונה הזאת של שמיטה הייתה לנו במדבר, ואע"פ שזה לא היה בארץ ישראל, אלא זה רק הדרך לארץ ישראל כמו שאומר רבינו (ליקו"מ תניינא תורה ע"ח) שיש בחינה של 'דרך ארץ' – הדרך לארץ ישראל, שגם זה מאוד חשוב, ושם היתה בחינה של שמירת שמיטה שהתחלנו לקבל כבר קודם לכן. ולכן הקדוש ברוך הוא כבר מצווה אותנו בהר סיני על השמיטה, כדי שיהיה לנו כבר במדבר את הזכות של מצות שמיטה. ונוסיף עוד קצת. הרי לא היינו צריכים להיות במדבר 40 שנה, רק בגלל חטא העגל וחטא המרגלים. (ואף שלכאורה כתוב שרק במרגלים נגור

עשינו שמיטה מבריאת העולם, (עכשיו זה שמיטה תשפ"ב, שמיטה הבאה תהיה תשפ"ג וכן הלאה, וכל שנה שהיא שמיטה, תמיד מספר השנה מתחלק לשבע). וזה מרמז את הנקודה הזאת שהחשבון של השמיטה שלנו, יש לו רמז. למה זה רק רמז? כי ודאי שהחשבון הזה הוא בדיעבד. כי לא נהגה שמיטה מבריאת העולם, רק אחרי כמה שנים משנכנסנו לארץ. ויותר מזה, השנה שנהגה שמיטה כשנכנסנו לארץ – ישראל היא לא מתחלקת בשבע, ורק השמיטה שאנחנו עושים עכשיו, לפי כל ההפסקות וההתחלות והיובלות, וכל והחשבונות, עכשיו זה יוצא עכשיו בדיוק כאילו נהגנו שמיטות מבריאת העולם.

מה כל זה נוגע אלינו? יש בחינה של שמיטה רוחנית שחוזרת כל שבע שנים. שכל שבע שנים יש את קדושת הארץ, וזה נכון כבר מבריאת העולם, וזה השמיטה שאנחנו שומרים עכשיו. כי יש את בחינת השמיטה ששמעו מזמן שיהושע כבש את הארץ, ויש שמיטה מזמן עזרא, אבל עכשיו אנחנו אחרי גלות של אלפים שנה שחזרנו לארץ ישראל, זה כבר בחינה של שמיטה שהיא מבריאת העולם, השמיטה הרוחנית, דהיינו השבע שנים שחוזרים כל פעם מזמן בריאת העולם ועד היום, כי בכל שבע שנים מבריאת העולם יש בחינה של התגברות של קדושה, וזה הבחינה של השמיטה שלנו.

סיכום התייחסויות

ל. כדי שיהיה לנו דברים ביד, נסכם בקצרה את ארבעת התייחסויות לשאלה: למה כתוב "כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וְשָׁבַתָה הָאָרֶץ שְׁבַת לַה'", הרי הם עשו שמיטה רק אחרי עשרים ואחד שנים משנכנסו לארץ: א. התייחסויות של חיים קניבסקי – שע"י שנקבל על עצמנו שמיטה, אז נזכה לשמור שמיטה רק פעם אחת בשבע שנים, ולא ארבע שמיטות בשבע שנים. תירוץ שני – על פי דברי רבינו (שגם מיוסד על אותו יסוד) שהשמיטה בזכותה ניוזנים כל השש שנים. וכמו השבת שממנה ניוזנים כל הששה ימים, כך גם בשנת השמיטה. ולכן כתוב: "כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וְשָׁבַתָה הָאָרֶץ שְׁבַת לַה'", שכבר בשנה הראשונה (אפילו שעדיין לא קיימו את השמיטה) הברכה הגיעה מ"וְשָׁבַתָה הָאָרֶץ שְׁבַת לַה'", כי משנת השמיטה יש לך את הברכה הזאת. תירוץ שלישי – שבאמת היתה בחינת 'שבת הארץ' בזמן של "כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ", וזה הבחינה של "זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבַת פְּלוּלְתֶיךָ לְכַתֵּךְ אַחֲרֵי פְּמֻדְכָּר בְּאָרֶץ לֹא זְרוּעָה", שע"י האמונה שלנו ביציאה אחר ה' למדבר – קיימנו את הפנימיות של הבחינה של מצות השמיטה. וכמו שכתוב על האבות שקיימו את התורה, ואומר הזוהר ויצא (ח"א דף קסב): שיעקב קיים מצות תפילין ע"י פיצול הרהטים במקלות עם הצאן, כך אנחנו קיימנו בחינת שמיטה במדבר בכח האמונה שהלכנו אחרי הקב"ה במדבר בארץ לא זרועה, וזה השמיטה הגדולה שקדמה לשש שנים וממנה ניוזנים השש שנים. והתירוץ הרביעי – של הרב זיון, שהשמיטה היא בכח קדושת ארץ ישראל שכלן נהוגות בה כל מצוות התלויות בארץ, וקדושת הארץ חלה על ידי ומיד כשנכנסו ישראל לארץ ישראל כי אז קידשנו את ארץ ישראל בקדושת הארץ.

ומכל הַאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הִדְיָחֶם שָׁמָּה וְהַשְׁבַּתִּים עַל אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאֲבוֹתָם", כלומר שבגלות בכל היה בחינה של ביטול הכח של יציאת מצרים, וזה גורם שאפילו הקדושה שקידש יהושע את ארץ ישראל, הייתה רק לשעתה ולא לעתיד לבוא.

קדושת עזרא קדשה גם לעתיד לבוא

כו. לעומת זאת, הקדושה השנייה שקדשו עולי בבל ע"י עזרא, אע"פ שהם היו מעט מאוד, כמו שכתוב (עזרא ב, סד): "כָּל הַקְּהָל בְּאֶחָד אַרְבַּע רְבּוּא אֲלָפִים שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שְׁשִׁים" (בסך הכל כ- 40,000 איש) בכל אופן הקדושה שקידש עזרא קדשה לשעתה ולעתיד לבוא. ולמה? כי הגאולה של עזרא אפילו שהיתה גאולה חלשה, (כמובא בגמרא [ברכות ד.] ראויים היו ישראל להיעשות להם נס בימי עזרא, כדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון אלא שגרם החטא ששנאו נשים נוכריות), אבל בכל אופן היה בה איזה בחינה מהגאולה של עתיד לבוא.

בבני עזרא היו בחינות של מקדש העתיד

כת. כתוב על בנין בית המקדש ברמב"ם (בית הבחירה א, ד), וז"ל: ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל. ונבואת יחזקאל הוא על המקדש העתיד לבוא, וכבר בזמן עזרא, בנו מקצת ענייניו כמו מקדש העתיד. ואף על פי שבית המקדש השני חסרו בו ה' דברים מביהמ"ק הראשון (שהם: ארון וכפורת, כרובים, אש, ושכינה ורוח הקודש, ואורים ותומים וימא כא:)) אבל היה בו איזה משהו מיוחד, בבחינת (חגי ב, ט): "גְּדוֹל יְהִיָּה כְבוֹד הַבַּיִת הַזֶּה הָאֲחֵרוֹן מִן הָרִאשׁוֹן אֲמַר ה' צְבָאוֹת", וזה מפני שהיה בו בחינות של המקדש העתיד.

וההסבר בזה, כי הגאולה השנייה היה בה איזה כח של הלוואה מהגאולה שתהיה לעתיד לבוא. (דברנו על כעין זה בענין של החגים חנוכה ופורים, שהם חגים שהקב"ה הלווה אותם לנו מהנסים של העתיד לבוא). ואחד הדברים שזה פעל שקדושה שנייה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא. זה שיש בארץ ישראל תרומות ומעשרות, (אמנם שמיטה נהגת רק מדרבנן בגלל סיבות אחרות), ובכלל עצם הקדושה של הארץ, זה בגלל הקדושה שקדשו עולי בבל, ולא מקדושת יוצאי מצרים.

ורואים מכאן שכל הענין של מצוות התלויות בארץ, שזה 'סדר זרעים' – זה בגלל קדושת ארץ ישראל שגורמת את זה. ולכן אומר הרב זיון: שמה שכתוב כאן הפסוק "כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וְשָׁבַתָה הָאָרֶץ שְׁבַת לַה'", שמשמע שאיך שתבואו ארץ ישראל תתקדש הארץ בקדושת השמיטה, הגם ששמיטה בפועל, ינהגו אותה לפי הזמן אחרי שש שנים – דהיינו רק אחרי עשרים ואחד שנה מאז שנבוא לארץ, אבל את הקדושה שיש בארץ ישראל לנהוג שמיטין ויובלות, ולנהוג תרומות ומעשרות, ומצוות התלויות בארץ זה מיד כשישראל יכנסו לארץ, כי אז הם הכניסו את הקדושה לארץ.

חשבון השמיטין מתאים כאילו עשינו שמיטות מבריאת העולם

כט. ופה אומר הרב זעווין דבר נפלא – השנה היא תשפ"ב (5782) כשנחלק 5782 לשבע, נקבל 826, (מספר שמתחלק בדיוק ל-7) כלומר שכל שמיטה היא מתאימה לחישוב השנים מבריאת העולם, כאילו